

Iwona
Świechowska

Ochrona przyrody w gospodarstwie rolnym w kontekście PROW 2007-2013

PROW 2007-2013

POZNAŃ 2007

Wydawca:
Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie,
Oddział w Poznaniu
61-659 Poznań, ul. Winogrody 63
www.cdr.gov.pl/poznan
e-mail: poznan@cdr.gov.pl

”Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Pomocy Technicznej Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006“.

Konsultacja: Agnieszka Kucharska, Małgorzata Gołaszewska
Opracowanie graficzne i projekt okładki: Alicja Zygmantowska
Skład komputerowy: Sylwia Sznajder

ISBN 978-83-60232-18-7

Druk:
Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie,
Oddział w Poznaniu
61-659 Poznań, ul. Winogrody 63
tel. 061 823-20-81, fax 061 820-19-71
zlec. nr 24/2007, nakład 2000 egz.

Wstęp

Ochrona przyrody jest jednym z głównych priorytetów polityki rolnej Unii Europejskiej. Podejmowane działania mają na celu ocalenie cennych siedlisk przyrodniczych i zachowanie gatunków roślin i zwierząt na takim poziomie, aby zapewnić zachowanie bioróżnorodności, której jeszcze nie zatraciliśmy wskutek postępującej gospodarki rabunkowej względem środowiska i zmieniających się warunków klimatycznych. Ingerencja człowieka w przyrodę powinna być możliwa na tyle na ile jest to konieczne, ale nie za wszelką cenę, tak aby interes człowieka był interesem nadrzędnym ale nie lekceważącym wpływu jaki wywiera na otaczającą przyrodę.

„Przyroda jest tym, co odziedziczyliśmy w spadku po naszych przodkach, a naszym prezentem, jaki pozostawimy dla kolejnych pokoleń”.

Mając powyższe na względzie, w 1992 r. na szczepku europejskim zdecydowano, że głównym narzędziem ochrony przyrody i środowiska obszarów wiejskich będą programy rolnośrodowiskowe. Polska w 2004 r. opracowała i wdrożyła Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006 (PROW 2004-2006) wraz z programem rolnośrodowiskowym, który realizuje obecnie ponad 70 tys. beneficjentów.

W Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW 2007-2013) przewidziano środki ukierunkowane na ochronę przyrody i środowisko obszarów wiejskich. Działania te: „Wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW)”, „Zalesienie gruntów rolnych i zalesienie gruntów innych niż rolne” i „Program rolnośrodowiskowy” zawarte są w Osi 2 PROW 2007-2013 pod nazwą POPRAWA ŚRODOWISKA NATURALNEGO I OBSZARÓW WIEJSKICH.

Niniejsza publikacja przybliży najważniejsze dla ochrony przyrody i środowiska obszarów wiejskich działanie – Program rolnośrodowiskowy i wysokość wsparcia, z którego użytkownik gruntów rolnych może skorzystać otrzymując płatność z AGENCJI RESTRUKTURYZACJI I MODERNIZACJI ROLNICTWA.

1. Opis PROGRAMU ROLNOŚRODOWISKOWEGO

Większość działań zaproponowanych w programie rolnośrodowiskowym w bezpośredni sposób chroni przyrodę. Program składa się z 9 pakietów, z których 7 za jeden z celów stawia sobie korzystny wpływ na przyrodę poprzez zachowanie tradycyjnych sposobów użytkowania (koszenie, wypas) jak i zatrzymanie postępującej degradacji siedlisk, które są poważnie zagrożone wskutek m.in. przekształcania trwałych użytków zielonych i użytków przyrodniczych stanowiących ostoje przyrody krajobrazu rolniczego na grunty orne.

A. Działania rolnośrodowiskowe sprzyjające ochronie przyrody

Do działań programu rolnośrodowiskowego sprzyjających ochronie przyrody można zaliczyć przede wszystkim pakiety¹:

Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone;

Pakiet 2. Rolnictwo ekologiczne;

Pakiet 3. Ekstensywne trwałe użytki zielone;

Pakiet 4. Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych poza obszarami Natura 2000;

Pakiet 5. Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarach Natura 2000;

Pakiet 8. Ochrona gleb i wód;

Pakiet 9. Strefy buforowe.

Pakiet 1. ROLNICTWO ZRÓWNOWAŻONE

Gospodarowanie zgodnie z zasadami rolnictwa zrównoważonego polega na ograniczeniu nawożenia, zbilansowaniu gospodarki nawozami i przestrzeganiu odpowiedniego następstwa roślin.

¹ Numeracja zbieżna z zapisem w projekcie PROW 2007-2013 z lipca 2007

Działanie obejmuje całe gospodarstwo, jednak płatność rolno-środowiskowa dotyczy tylko **gruntów ornych**.

Wymogi pakietu:

- Przestrzeganie prawidłowego doboru i następstwa roślin, zapewniającego ograniczenie rozwoju szkodników, redukcję zachwaszczenia oraz ograniczenie strat azotu. Jako minimum obowiązują 3 grupy roślin w zmianowaniu;
- Coroczne opracowywanie planu nawozowego, opartego na analizie gleby i zawartości P, K, Mg, ustalenie potrzeb wapnowania oraz wykonanie bilansu azotu;
- Nie stosowanie osadów ściekowych;
- Nawożenie gruntów ornych azotem do 150 kg N/ha/rok, a trwałych użytków zielonych do 120 kg N/ha/rok;
- Obowiązkowe koszenie lub wypas na trwałych użytkach zielonych;
- Zachowanie na terenie gospodarstwa powierzchni trwałych użytków zielonych oraz ostoi dzikiej przyrody, tzw. użytków przyrodniczych (oczka wodne, zadrzewienia, miedze, torfowiska itp.).

Płatność: **360 zł/ha**

Pakiet 2. ROLNICTWO EKOLOGICZNE

Rolnictwo ekologiczne jest systemem produkcji opartym na współpracy człowieka z czynnikami przyrodniczymi i wykorzystującym naturalne środki produkcji.

W produkcji rolniczej zamiast środków pochodzenia chemicznego, które w sposób sztuczny stymulują rozwój roślin, warto stosować ich naturalnie odpowiedniki tj. obornik, kompost, wywary z roślin.

System rolnictwa ekologicznego uczy współpracy człowieka z przyrodą i obserwacji zachodzących w niej zmian, poszukiwania nowych, naturalnych środków produkcji, które nie degradują siedliska i ekosystemu, lecz stanowią jego uzupełnienie. Ich wykorzystanie nie eliminuje całkowicie danej populacji roślin lub zwierząt, nie prowadzi do zachwiania równowagi w przyrodzie, a przez to wydłużenia okresu odbudowania równowagi w glebie, a dąży do utrzymania

współistnienia szkodnika i żywiciela w minimalnie koniecznej ilości. Dlatego bardzo cenne i konieczne w tym systemie produkcji jest stosowanie międzyplonów jako czynnika prowadzącego do wyrównania niedoborów azotu w glebie jak i namnożenia mikrofauny. Cenne i wymagane jest także zachowanie na terenie gospodarstwa enklaw roślinności: nieużytków, zakrzaczeń placów, skwerów czy wyrobisk. Z przyrodniczego punktu widzenia miejsca te spełniają funkcję schronienia przed drapieżnikami oraz są siedliskiem życia gryzoni, bezkręgowców oraz ptactwa, stanowiąc niezbędny element w naturalnym selekcjonowaniu niepożądanych szkodników na plantacji upraw. Siedliska te są czynnikiem przetrwania roślin, które swój cykl rozwojowy mogą dopełnić tylko w takich porzuconych i pozostawionych miejscach.

Współpraca człowieka z otaczającą przyrodą jest konieczna, gdyż daje szansę przez odbudowywanie żyzności gleby na zbudowanie zrównoważonego systemu gleba i roślina.

Wymogi:

- Stosowanie metod rolnictwa ekologicznego w rozumieniu Rozporządzenia Rady (WE) 2092/91 i 1804/99 oraz ustawy o rolnictwie ekologicznym z zastosowaniem etykietowania produktu, zasad produkcji i systemu kontroli;
- Poddawanie corocznie gospodarstwa systemowi certyfikacji;
- Uprawianie roślin zgodnie z najlepszą wiedzą i kulturą rolną, przy zachowaniu należytej dbałości o stan fitosanitarny roślin i ochronę gleby;
- Koszenie łąk i usunięcie z nich siana, oraz wypasanie pastwisk; przeznaczenie plonu do skarmiania lub przekazanie innym gospodarstwom ekologicznym lub na kompostowanie;
- Stosowanie kwalifikowanego materiału szkółkarskiego² dopuszczonego w gospodarstwach ekologicznych;
- Przeznaczenie plonu z plantacji sadowniczych do bezpośredniego spożycia, przetwórstwa lub na paszę;

² Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 marca 2004r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących wytwarzania oraz jakości materiału siewnego (Dz. U. Nr 59 poz. 565).

- Zachowanie na terenie gospodarstwa powierzchni trwałych użytków zielonych oraz ostoi dzikiej przyrody tzw. użytków przyrodniczych (oczka wodne, zadrzewienia, miedze, torfowiska itp.).

<u>Płatności w ramach Rolnictwa ekologicznego:</u>	zł/ha/rok
Wariant 2.1. Uprawy rolnicze (z certyfikatem)	790 zł
Wariant 2.2. Uprawy rolnicze (bez certyfikatu)	840 zł
Wariant 2.3. Trwałe użytki zielone (z certyfikatem)	260 zł
Wariant 2.4. Trwałe użytki zielone (bez certyfikatu)	330 zł
Wariant 2.5. Uprawy warzywnicze (z certyfikatem)	1300 zł
Wariant 2.6. Uprawy warzywnicze (bez certyfikatu)	1550 zł
Wariant 2.7. Uprawy zielarskie (z certyfikatem)	1050 zł
Wariant 2.8. Uprawy zielarskie (bez certyfikatu)	1150 zł
Wariant 2.9. Uprawy sadownicze i jagodowe (z certyfikatem)	1540 zł
Wariant 2.10. Uprawy sadownicze i jagodowe (bez certyfikatu)	1800 zł
Wariant 2.11. Pozostałe uprawy sadownicze i jagodowe (z certyfikatem)	650 zł
Wariant 2.12. Pozostałe uprawy sadownicze i jagodowe (bez certyfikatu)	800 zł

Pakiet 3. EKSTENSYWNE TRWAŁE UŻYTKI ZIELONE

Wariant 3.1. Ekstensywna gospodarka na łąkach i pastwiskach

Ekstensywna gospodarka na łąkach i pastwiskach wiąże się z umiarkowanym użytkowaniem siedlisk rolniczych. Ich ochrona przed zdegradowaniem odbywa się poprzez ekstensywny wypas i ograniczoną liczbę pokosów zależnie od siedliska, na jakim łąka jest założona. Pozwala to na uniknięcie niszczenia runi łąkowej i łągowisk ptaków oraz przeciwdziałania wkraczaniu zbiorowisk inwazyjnych, szuwarów i łożowisk.

Wybrane wymogi wariantu 3.1.:

- Opóźnienie pierwszego pokosu do **1 czerwca**, max dwa pokosy w roku, ostatni pokos do **30 września**, pozostawienie co roku 5-10 % powierzchni nieskoszonej;
- Zakaz koszenia okrężnego - od zewnątrz do środka działki - daje to szansę ucieczki ptakom, ich pisklętom, a także innym zwierzętom;

- Usuwanie skoszzonej runi lub ułożenie w stogi (dowolne jej wykorzystanie - jako paszy, na ściółkę lub do celów energetycznych);
- Sezon pastwiskowy trwa od **1 maja do 15 października** na obszarach nizinnych, a od **20 maja do 1 października** na obszarach górskich; na terenach zalewowych rozpoczęcie wypasu nie wcześniej niż dwa tygodnie po ustąpieniu wód;
- Wypasanie przy użytkowaniu pastwiskowym przy obsadzie zwierząt utrzymanej na poziomie **0,5-1,0 DJP/ha**, a przy użytkowaniu kośno-pastwiskowym - do **0,3 DJP/ha**;
- Możliwy całoroczny wypas koników polskich i koni huculskich;
- Wykaszenie niedojadów tylko w terminie sierpień – wrzesień;
- Rezygnacja z praktyk takich jak: przyorywanie, wałowanie, dosiewanie nasion, budowa nowych systemów melioracyjnych, stosowanie pestycydów, ścieków i osadów ściekowych;
- Zakaz włókowania w okresie od **1 kwietnia do 1 września**;
- Wapnowanie możliwe tylko po uzgodnieniu z doradcą rolnośrodowiskowym, nawożenie azotem (do **60 kg/ha/rok**) dopuszczalne poza łąkami nawożonymi przez namuły rzeczne;
- Zachowanie na terenie gospodarstwa powierzchni trwałych użytków zielonych oraz ostoi dzikiej przyrody (oczka wodne, zadrzewienia, miedze, torfowiska itp.).

Łąka lub pastwisko trwałe powinno być traktowane jako użytek przynoszący największą korzyść przyrodniczą, a nie największą produkcję paszy.

Płatność - 500 zł/ha

Uwaga:

Terminy koszenia w pakietach programu rolnośrodowiskowego są inne – późniejsze niż te, obowiązujące w dopłatach bezpośrednich. Mając na uwadze znaczenie ochrony przyrody obszarów wiejskich – rolnicy korzystający jednocześnie z płatności rolnośrodowiskowych i dopłat bezpośrednich zobowiązani są do przestrzegania rolnośrodowiskowych terminów koszenia.

PAKIETY PRZYRODNICZE:

Pakiet 4. OCHRONA ZAGROŻONYCH GATUNKÓW PTA-KÓW I SIEDLISK PRZYRODNICZYCH POZA OBSZARAMI NATURA 2000

Pakiet 5. OCHRONA ZAGROŻONYCH GATUNKÓW PTA-KÓW I SIEDLISK PRZYRODNICZYCH NA OBSZARACH NATURA 2000

Pakiety te dotyczą trwałych użytków zielonych i użytków przyrodniczych. Wymogi w ramach pakietów są identyczne, różnica dotyczy **stawek płatności** oraz **miejsca realizacji**– na obszarze Natura 2000 lub poza obszarem Natura 2000.

W tym rozdziale przedstawiono stawki płatności za realizację poszczególnych wariantów w ramach pakietów 4. i 5. programu rolnośrodowiskowego, a szczegółowa charakterystyka wariantów znajduje się w rozdziale poświęconym obszarom Natura 2000.

Warunkiem przystąpienia do realizacji pakietów przyrodniczych jest posiadanie opracowanej przez eksperta przyrodniczego – DOKUMENTACJI PRZYRODNICZEJ, która stanowi część planu działalności rolnośrodowiskowej.

Wariant rolnośrodowiskowy	Wysokość płatności zł/ha/rok	
	Obszary Natura 2000	Obszary poza siecią Natura 2000
Ochrona siedlisk lęgowych ptaków	1370 zł	1200 zł
Ochrona siedlisk przyrodniczych, w tym:		
Mechowiska	1390 zł	1200 zł
Szuwary wielkoturzycowe	910 zł	800 zł
Łąki trzęślicowe i selernicowe	1390 zł	1200 zł
Murawy ciepłolubne	1380 zł	1200 zł
Pólnaturalne łąki wilgotne	840 zł	800 zł
Pólnaturalne łąki świeże	840 zł	800 zł
Bogate gatunkowo murawy bliźniczkowe	870 zł	800 zł
Słonorośla	1190 zł	1190 zł
Użytki przyrodnicze	550 zł	550 zł

Pakiety 4. i 5., z punktu widzenia ochrony obszarów przyrodniczo cennych są najważniejszymi pakietami programu rolnośrodowiskowego.

Pakiet 8. OCHRONA GLEB I WÓD

Działania w ramach tego pakietu polegają na stosowaniu międzyplonów w celu zwiększenia udziału gleb z okrywą roślinną w okresie jesienno-zimowym. Zapobiega to zanieczyszczeniu wód i utrzymuje w czystości środowisko życiowe ryb, gadów, płazów i roślinności wodnej.

Działanie to może być realizowane na różnych polach w gospodarstwie w ciągu 5 lat.

Wybrane wymogi wariantu 8.1.: Wsiewki poplonowe

- Wsiewanie mieszanki traw wiosną w rosnące rośliny ozime lub razem z siewem roślin jarych i utrzymanie jej przez zimę;
- Sprzątnięcie słomy z całego pola po żniwach w celu ułatwienia naturalnej regeneracji trawy i roślinności zielonej;
- Nie stosowanie ścieków i osadów ściekowych na wsiewkę;
- Dopuszczalny jest wypas;
- Przyoranie wsiewek, z wyjątkiem uprawy gleby w systemie bezorkowym;
- Przyoranie wsiewek po **1 marca**.

Płatność - 330 zł/ha

Wybrane wymogi wariantu 8.2.: Międzyplon ozimy i Wariantu 8.3. Międzyplon ścierniskowy:

- Zaniechanie stosowania ścieków i osadów ściekowych, dozwolone tylko nawozy naturalne;
- W zależności od rzeźby terenu i uprawianych gatunków roślin, obsiew pola: roślinami jarymi - np. gorczycą, seradelą, facelią, mieszanką wielogatunkowa lub oziminami - np. żytem, mieszankami wyki z żytem;
- Zakaz uprawy w tego samego gatunku w plonie głównym po międzyplonie;

- Wysiewanie międzyplonu ścierniskowego najlepiej w **sierpniu, a** ozimego - najpóźniej do **30 września**;
- Przyoranie międzyplonów po **1 marca**, z wyjątkiem uprawy gleby w systemie bezorkowym;
- Możliwość koszenia lub spasanania biomasy roślin poplonowych wiosną;
- Możliwość uprawy międzyplonu w chmielniku z obniżeniem płatności dla 67 % powierzchni na 1 ha chmielnika.

Płatność:

Międzyplon ozimy - 420 zł/ha

Międzyplon ścierniskowy - 400 zł/ha

Pakiet 9. STREFY BUFOROWE

Pakiet ten polega na utrzymaniu 2 lub 5 metrowych pasów zadarnionych (strefy buforowe lub miedze śródpolne) na granicy gruntów rolnych z wodami powierzchniowymi lub terenami intensywnie użytkowanymi rolniczo, w celu ochrony siedlisk przyrodniczo wrażliwych.

Chcąc uzyskać dofinansowanie warto zwrócić uwagę na pasy roślinności wzdłuż pól na granicy z ciekami wodnymi, przy ścianie lasu i rozdzielające uprawy. Dobrze gdyby obszar ten stanowił pasy minimum 2 metrowe lub 5 metrowe. Strefa buforowa czy miedza śródpolna stanowi obszar o dużej różnorodności gatunków roślin zielnych, które źle znoszą niszczenie, częste koszenie czy przeorywanie. W takim siedlisku bardzo cenne są miododajne rośliny kwiatowe, gdyż pozwalają znaleźć owadom miejsce do żerowania, a niekiedy są ich jedyną szansą na przetrwanie. Miedze śródpolne porośnięte żywopłotem to cenne siedlisko schronienia dla ptactwa i drobnych gryzoni.

Wybrane wymogi:

- Utrzymanie istniejących pasów roślinności zielnej o szerokości 2 metrów i 5 metrów, w tym żywopłotów,
- Niestosowanie nawozów i chemicznych środków ochrony roślin;
- Wykaszanie roślinności raz na rok lub co 2 lata, w terminie do **30 września** z usunięciem biomasy i zachowaniem drzew i krzewów;
- Pielęgnacja żywopłotu z zachowaniem drzew i krzewów.

Płatność za 100 metrów bieżących:

2 - metrowa strefa buforowa	- 44 zł/100 mb
5 - metrowa strefa buforowa	- 110 zł/100 mb
2 - metrowa miedza śródpolna	- 40 zł/100 mb
5 - metrowa miedza śródpolna	- 100 zł/100 mb

Co w przeliczeniu na 1ha wynosi:

dla strefy buforowej	2 243 zł/ha
dla miedzy śródpolnej	2 033 zł/ha

B. Ograniczenia w płatnościach rolnośrodowiskowych

Na poziomie gospodarstwa można realizować wiele działań rolnośrodowiskowych przy zachowaniu zasad łączenia pakietów lecz poziom otrzymywanego wsparcia finansowego ograniczony jest unijnym limitem płatności dla poszczególnych grup upraw.

Ograniczenia powierzchniowe w płatnościach rolnośrodowiskowych (tzw. degresywność płatności) dotyczą zmniejszeń dla powierzchni większych niż przewidziana w programie płatność podstawowa.

Degresywność dla pakietów: Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone, Pakiet 2. Rolnictwo ekologiczne i Pakiet 8. Ochrona gleb i wód przyznawana jest w wysokości:

100 % stawki podstawowej – za powierzchnię od 1 ha do 100 ha;

50 % stawki podstawowej – za powierzchnię od 100,01 ha do 200 ha;

10 % stawki podstawowej – za powierzchnię powyżej 200 ha.

Przykład: Gospodarstwo posiada 250 ha gruntów ornych i 30 ha TUZ. Przystępując do pakietu rolnictwo zrównoważone gospodarstwo to uzyska płatność:

$$\begin{array}{l} (360 \text{ zł} \times 100 \text{ ha}) + (180 \text{ zł} \times 100 \text{ ha}) + (36 \text{ zł} \times 50 \text{ ha}) = 55\,800 \text{ zł} \\ \begin{array}{ccc} 100\% & 50\% & 10\% \end{array} \end{array}$$

Degresywność dla Pakietu 3. **Ekstensywne trwałe użytki zielone** przyznawana jest w wysokości:

100 % stawki podstawowej – za powierzchnię od 1 ha do 10 ha;

75 % stawki podstawowej – za powierzchnię od 10,01 do 50 ha;

50 % stawki podstawowej – za powierzchnię od 50,01 do 100 ha;

10 % stawki podstawowej – za powierzchnię powyżej 100 ha.

C. Płatności dla wszystkich pakietów programu rolnośro- dowiskowego

Pakiety rolnośro- dowiskowe	Warianty rolnośro- dowiskowe	Płatność (zł/ha)	
1. Rolnictwo zrównoważone	1.1. Zrównoważony system gospodarowania	360	
2. Rolnictwo ekologiczne	2.1. Uprawy rolnicze (z certyfikatem zgodności)	790	
	2.2. Uprawy rolnicze (bez certyfikatu zgodności)	840	
	2.3. Trwałe użytki zielone (z certyfikatem zgodności)	260	
	2.4. Trwałe użytki zielone (bez certyfikatu zgodności)	330	
	2.5. Uprawy warzywne (z certyfikatem zgodności)	1300	
	2.6. Uprawy warzywne (bez certyfikatu zgodności)	1550	
	2.7. Uprawy roślin zielarskich (z certyfikatem zgodności)	1050	
	2.8. Uprawy roślin zielarskich (bez certyfikatu zgodności)	1150	
	2.9. Uprawy sadownicze określone w rozporządzeniu ministra rolnictwa (z certyfikatem zgodności)	1540	
	2.10. Uprawy sadownicze określone w rozporządzeniu ministra rolnictwa (bez certyfikatu zgodności)	1800	
	2.11. Uprawy sadownicze (z certyfikatem zgodności)	650	
	2.12. Uprawy sadownicze bez certyfikatu zgodności)	800	
3. Ekstensywne trwałe użytki zielone	3.1. Ekstensywna gospodarka na łąkach i pastwiskach	500	
4. Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych poza obszarami Natura 2000	4.1 i 5.1. Ochrona siedlisk lęgowych ptaków	1200	1370*
	4.2 i 5.2. Mechowiska.	1200	1390*
	4.3 i 5.3. Szuwary wielkoturzycowe	800	910*
	4.4 i 4.5. Łąki trzęślicowe i selenicowe	1200	1390*
	4.5 i 5.5. Murawy ciepłolubne	1200	1380*

5. Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarach Natura 2000*	4.6 i 5.6, Pónaturalne łąki wilgotne	800	840*
	4.7 i 5.7, Pónaturalne łąki siedlisk świeżych	800	840*
	4.8 i 5.8, Bogate gatunkowo murawy bliźniczkowe	800	870*
	4.9 i 5.9, Słonorośla	1190	1190*
	4.10 i 5.10, Użytki przyrodnicze	550	550*
6. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie	6.1. Produkcja towarowa lokalnych odmian roślin uprawnych	570	
	6.2. Produkcja nasienna towarowa lokalnych odmian roślin uprawnych	800	
	6.3. Produkcja nasienna na zlecenie banku genów	4700	
	6.4. Sady tradycyjne	2100	
7. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie	7.1. Zachowanie lokalnych ras bydła	1140 zł/szt.	
	7.2. Zachowanie lokalnych ras koni	1500 zł/szt.	
	7.3. Zachowanie lokalnych ras owiec	320 zł/szt.	
	7.4. Zachowanie lokalnych ras świń	570 PLN/szt.	
8. Ochrona gleb i wód	8.1. Wsiewki poplonowe	330	
	8.2. Międzyplon ozimy	420	
	8.3. Międzyplon ścierniskowy	400	
9. Strefy buforowe	9.1. Utrzymanie 2-metr stref buforowych	44 zł /100 mb	
	9.2. Utrzymanie 5-metr stref buforowych	110 zł/100 mb	
	9.3. Utrzymanie 2-metr miedz śródpolnych	40 zł /100 mb	
	9.4. Utrzymanie 5-metr miedz śródpolnych	100 zł /100 mb	

D. Obszary NATURA 2000

Obszary Natura 2000 to obszary zakwalifikowane do europejskiej ekologicznej sieci cennych siedlisk świata roślin i zwierząt, w tym ptaków o znaczeniu **wspólnotowym** i **światowym**. W ramach finansowania z programu rolnośrodowiskowego do ochrony przewidzianych jest 10 gatunków ptaków i 9 typów siedlisk roślinnych oraz użytki przyrodnicze.

Pakiet 5. OCHRONA ZAGROŻONYCH GATUNKÓW PTA-KÓW I SIEDLISK PRZYRODNICZYCH NA OBSZARACH NATURA 2000

W tym pakiecie, jak i w pakiecie 4. do wykonania planu działalności rolnośrodowiskowej konieczne jest posiadanie dokumentacji przyrodniczej.

Wymogi dla pakietów 4. i 5.:

- Zabronione jest przeorywanie, wałowanie, podsiew, włóko-wanie od **1 kwietnia do 1 września**, stosowanie ścieków i osadów ściekowych oraz pestycydów oraz koszenie od zewnątrz do wewnątrz działki;
- Koszenie (na wysokości **5-15cm**, a muraw ciepłolubnych na wys. **10cm**) oraz zebranie i usunięcie ściętej biomasy.

Wariant 5.1. *OCHRONA SIEDLISK ŁĘGOWYCH PTA-KÓW dotyczy siedlisk łąkowych i pastwiskowych, na których odnotowano występowanie następujących gatunków ptaków: derkacz, rycyk, wodniczka, dubelt, kulik wielki, błotniak łąkowy, biegus zmienny, krwawodziób, czajka i kszyk.*

Wymogi dla wariantów 4.1. i 5.1.:

Stosowanie poniższych zaleceń, które mogą być zmienione (zaostrzone) w ramach dokumentacji przyrodniczej;

- Nawożenie azotem do 60kg/ha;
- *Użytkowanie kośne.* Koszenie po **1 sierpnia** z pozostawie-niem **5-10%** powierzchni nieskoszonej, a dla wodniczki **30-50%** powierzchni;
- *Użytkowanie pastwiskowe.* Obsada zwierząt do 20 lipca utrzymana na poziomie **0,5 DJP/ha**, a po 20 lipca - **0,5-1 DJP/ha**, sezon pastwiskowy trwa od **1 maja do**

15 października, a na terenach górskich od **20 maja do 1 października**, **rozpoczęcie** wypasu minimum **2 tygodnie** po ustąpieniu wód, możliwy całoroczny wypas koników polskich i koni huculskich; wykaszanie niedojadów tylko w terminie: sierpień – wrzesień;

- *Użytkowanie kośno-pastwiskowe*. Koszenie po **1 sierpnia** z pozostawieniem **5-10%** powierzchni nieskoszonej, a dla wodniczki **30-50%**, obsada zwierząt utrzymana na poziomie **0,2 DJP/ha**, a obciążenie pastwiska - 2,5 t/ha (**5 DJP/ha**), sezon pastwiskowy i **rozpoczęcie** wypasu jak wyżej, możliwy całoroczny wypas koników polskich i koni huculskich.

Miejsca występowania ptaków:

1. Derkacz (*Crex crex*)

Siedlisko występowania:

Derkacz zasiedla otwarte i półotwarte tereny z żyznymi podmokłymi ekstensywnie użytkowanymi łąkami oraz turzycowiska. W klasyfikacji siedlisk Natura 2000 znaczące dla jego istnienia mogą być następujące siedliska:

- Zmiennewilgotne łąki trzęślicowe;
- Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie;
- Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie;
- Torfowiska nakredowe.

W Polsce derkacz występuje w całym kraju, a na północnym wschodzie i wschodzie jest najbardziej pospolity.

2. Rycyk (*Limosa limosa*)

Siedlisko występowania:

Rycyk zasiedla podmokłe, ekstensywnie użytkowane łąki i pastwiska w dolinach rzek. Preferuje roślinność wyższą: 15-20 cm wysokości, w pobliżu płytkich rozlewisk i okresowo podmokłych łąk. Spotykany jest także na torfowiskach niskich oraz turzycowiskach, sporadycznie na murawach kserotermicznych, jeżeli w pobliżu znajdują się żerowiska w postaci zabagnionych, mulistych obszarów. Preferuje łąki o niskiej obsadzie zwierząt, ale regularnie użytkowanych. Unika łąk niekoszonych, z wysoką roślinnością oraz terenów położonych przy uczęszczanych drogach. W klasyfikacji siedlisk Natura

2000 znaczące dla jego istnienia mogą być następujące siedliska:

- Zalewane muliste brzegi rzek;
- Murawy kserotermiczne;
- Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie;
- Torfowiska wysokie zdegradowane, zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji;
- Torfowiska przejściowe i trzęsawiska;
- Torfowiska nakredowe;
- Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk.

W Polsce rycyk gniazduje w dolinach rzek we wschodniej i środkowej części kraju podobnie jak krwawodziób. Na terenie zachodniej Polski związany jest jedynie z dolinami dużych rzek.

3. Wodniczka (*Acrocephalus paludicola*)

Siedlisko występowania:

Siedliskiem wodniczki są torfowiska niskie w żyznych dolinach rzek, a także podmokłe łąki z wysokimi trawami, kępami turzyc i mszystym podszyciem. Gatunek ten zamieszkuje także słonorośla, torfowiska nakredowe z szuwarem kłociowym oraz domieszką trzcin i turzyc. W klasyfikacji siedlisk Natura 2000 znaczące dla jej istnienia mogą być następujące siedliska:

- Solniska nadmorskie;
- Zalewane muliste brzegi rzek;
- Torfowiska nakredowe;
- Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk.

W Polsce wodniczka występuje w Dolinie Biebrzy, dolinie górnej Narwi, na torfowiskach węglanowych w okolicach Chełma oraz w rejonie ujścia Świny. Nieregularnie odnotowano jej obecność na Kurpiach i Mazurach.

4. Dubelt (*Gallinago media*)

Siedlisko występowania:

Dubelt zasiedla tereny bagienne i niezbyt podmokłe łąki. W klasyfikacji siedlisk Natura 2000 znaczące dla jego istnienia mogą być następujące siedliska:

- Zalewane muliste brzegi rzek;
- Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe;
- Torfowiska nakredowe;
- Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk.

W Polsce występuje na terenie Bagien Biebrzańskich, górnego i środkowego biegu Narwi, Bagna Wizna, Puszczy Białowieskiej, Puszczy Augustowskiej, doliny dolnego Bugu, Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego, Chełmskich Bagien Węglanowych i doliny środkowej Warty.

5. Kulik wielki (*Numenius arquata*)

Siedlisko występowania:

Kulik wielki zasiedla pozbawione zadrzewień łąki i pastwiska o niskiej roślinności. Unika terenów nieużytkowanych rolniczo z wysoką niekoszoną roślinnością, a także łąk przesuszonych i użytkowanych intensywnie.

W klasyfikacji siedlisk Natura 2000 znaczące dla jego istnienia mogą być następujące siedliska:

- Ujścia rzek;
- Zalewy i jeziora przy morskie;
- Kidziny na brzegu morskim;
- Solniska nadmorskie;
- Zalewane muliste brzegi rzek;
- Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe;
- Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie.

W Polsce występuje przede wszystkim w Dolinie Noteci, na Bagnach Biebrzańskich, w dolinie Warty i Obry, a sporadycznie także w dolinie Bugu i Odry.

6. Błotniak łąkowy (*Cirrus pygargus*)

Siedlisko występowania:

Siedliskiem błotniaka łąkowego są tereny bezleśne – torfowiska z płatami brzozy niskiej i wierzby rokity, łąki i ugory w dolinach rzecznych oraz obszary roślinności szuwarowej z wysokimi turzycami. Na obszarach, gdzie brak jest użytków zielonych gniazduje w łąkach zbóż, uprawach koniczyny i rzepaku. Sporadycznie gniazduje w szuwarach na stawach rybnych.

W klasyfikacji siedlisk Natura 2000 znaczące dla jego istnienia mogą być następujące siedliska:

- Starorzecza naturalne i eutroficzne zbiorniki wodne;
- Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe;
- Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie;
- Torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórcza - mechowiska;
- Torfowiska nakredowe.

W Polsce występuje nierównomiernie na całym niżu. Najliczniejszy jest na wschodzie i w centrum kraju, a większe skupienia par odnotowano w Wielkopolsce i na Pomorzu Zachodnim.

7. Biegus zmienny (*schinzii*) *Calidris alpina schinzii*,

Siedlisko występowania:

Biegus zmienny występuje na wybrzeżu, głównie na słonawach i wilgotnych nadmorskich, pastwiskach z niską roślinnością. Na śródlądziu ptaki te preferują tereny z roślinnością niskoturzycową. W okresie pozałęgowym przenoszą się nad brzegi różnych zbiorników wodnych.

W klasyfikacji siedlisk Natura 2000 znaczące dla jego istnienia mogą być następujące siedliska:

- Ujścia rzek;
- Zalewy i jeziora przymorskie;
- Solniska nadmorskie - słonorośla;
- Nadmorskie wydmy białe;
- Inicjalne stadia nadmorskich wydm białych;
- Starorzecza i naturalne zbiorniki wodne;
- Zalewane muliste brzegi rzek.

W Polsce występuje na Bagnach Biebrzańskich, w Delcie Świny i w Zatoce Puckiej w okolicy ujścia Redy.

8. Krwawodziób (*Tringa totanus*)

Siedlisko występowania:

Krwawodziób związany jest głównie z wilgotnymi zalewowymi łąkami kośnymi i pastwiskami w dolinie rzek niżu. Nielicznie zasiedla łąki na obrzeżach jezior i stawów. Preferuje zalewowe pastwiska w dolinach dużych rzek z licznymi płytko zalаныmi obniżeniami terenu i dużymi płatami wyższej roślinności przylegającymi do terenów z niską murawą. Chętnie żeruje w towarzystwie czajek i rycyków.

W klasyfikacji siedlisk Natura 2000 znaczące dla jego istnienia mogą być następujące siedliska:

- Ujścia rzek;
- Zalewy i jeziora przy morskie;
- Solniska nadmorskie - słonorośla;
- Starorzecza i naturalne zbiorniki wodne;
- Zalewane muliste brzegi rzek;
- Ciepłolubne murawy napiaskowe;
- Bogate florystycznie górskie i niżowe murawy bliźniczkowe;
- Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe;
- Torfowiska nakredowe;
- Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk, i mechowisk.

W Polsce występuje w dolinach rzek centralnej i wschodniej Polski, a poza dolinami - nielicznie na Mazurach, Pomorzu, rzadko w Wielkopolsce i na Dolnym Śląsku.

9. Czajka (*Vanellus vanellus*)

Siedlisko występowania:

Czajka preferuje teren otwarty, porośnięty krótką roślinnością, w pobliżu płytkiej wody, podmokłe łąki i pastwiska z niską roślinnością, torfowiska, słonawy, brzegi rzek i starorzecza.

W klasyfikacji siedlisk Natura 2000 jest to gatunek o największym zasięgu występowania w krajobrazie rolniczym. Najbardziej znaczące dla jego istnienia mogą być następujące siedliska:

- Solniska nadmorskie - słonorośla;

- Wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi;
- Zalewane muliste brzegi rzek;
- Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym;
- Suche wrzosowiska;
- Murawy kserotermiczne;
- Ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe;
- Bogate florystycznie murawy bliźniczkowe;
- Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe;
- Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie;
- Torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą;
- Torfowiska przejściowe i trzęsawiska
- Torfowiska nakredowe;
- Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk.

Gatunek ten jest pospolity na terenie całego kraju, z wyjątkiem gór.

10. Kszyk (*Gallinago gallinago*)

Siedlisko występowania:

Kszyk gniazduje na terenach podmokłych - torfowiskach, łąkach zalewanych w dolinach rzek, turzycowiskach lub na skrajach trzcinowisk, przy stawach rybnych, na śródpolnych bagienkach. Toleruje teren luźno zakrzaczony. Zimą ptaki te można spotkać przy niezamarzniętych zbiornikach wodnych.

W klasyfikacji siedlisk Natura 2000 znaczące dla jego istnienia mogą być następujące siedliska:

- Ujścia rzek;
- Zalewy i jeziora przy morskie;
- Solniska nadmorskie - słonorośla;
- Starorzecza i naturalne zbiorniki wodne;
- Zalewane muliste brzegi rzek;
- Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym;
- Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe;
- Torfowiska wysokie;
- Torfowiska przejściowe i trzęsawiska.

Występuje w całej Polsce, a największe jego zagęszczenie odnotowano na Bagnach Biebrzańskich, w dolinie Narwi, przy Ujściu Warty oraz na torfowiskach węglanowych pod Chełmem.

Wariant 5.2. *MECHOWISKA* - obejmuje siedliska o charakterze torfowisk przejściowych i trzęsawisk, górskich i nizinnych torfowisk zasadowych o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk, oraz torfowisk nakredowych.

Gatunki charakterystyczne: turzyca bagienna, rosiczka, bażyna, wrzosiec bagienny, wełnianka, bagno zwyczajne, żurawina błotna, malina moroszka i inne.

Wymogi dla wariantów 4.2. i 5.2.:

- Koszenie: w terminie od dnia **15 lipca do 30 września**, max **50 %** powierzchni rocznie;
- Nie stosowanie nawożenia i **wypasu**.

Wariant 5.3.: *SZUWARY WIELKOTURZYCOWE* - obejmuje siedliska sklasyfikowane jako torfowiska nakredowe.

Gatunki charakterystyczne: turzyce: błotna, tunikowa, sztywna, zaostzona, dzióbkowata, pęcherzykowata, lisia z kłocią wiechowatą i inne.

Wymogi dla wariantów 4.3. i 5.3.:

- Koszenie w terminie od **15 lipca do 30 września**, max **20 %** powierzchni rocznie, a co 5 lat można skosić 100% powierzchni, konieczność usunięcia ściętej biomasy;
- **Wypas** przy obsadzie zwierząt utrzymanej na poziomie **0,2 DJP/ha** i obciążeniu pastwiska do 2,5 t/ha (5 DJP/ha), najwcześniej **2 tygodnie** po ustąpieniu wód max do **15 października**;
- Nie stosowanie nawożenia.

Wariant 5.4. *ŁĄKI TRZĘŚLICOWE I SELERNICOWE* - obejmuje zmiennowilgotne łąki trzęślicowe oraz łąki selernicowe
Gatunki charakterystyczne: trzęślica modra, czosnek kątowy, bukwica zwyczajna, selernica żyłkowana, krwiściąg lekarski, kosaciec syberyjski, czarcikęs łąkowy, oman wierzbolistny i inne.

Wymogi dla wariantów 4.4. i 5.4.:

- Koszenie raz w roku, w terminie od **15 września** do **30 października**, max **50 %** powierzchni rocznie, technika koszenia pozwalająca na zachowanie kępowej struktury runi, usunięcie ściętej biomasy;
- Nie stosowanie nawożenia i **wypasu**.

Wariant 5.5. *MURAWY CIEPŁOLUBNE* z siedliskami sklasyfikowanymi jako ciepłolubne śródładowe murawy napiaskowe, murawy kserotermiczne z istotnymi stanowiskami storczykowatych, ciepłolubne łąki pienińskie, murawy stepowe, w tym murawy ostnicowe.

Gatunki charakterystyczne: goździk kartuzek, goździk kropkowany, dziewięciśń pospolity, zawciąg pospolity, ostnica Jana, szałwia łąkowa, sasanka łąkowa, czyściec, lepnica, przetacznik i inne.

Wymogi dla wariantów 4.5. i 5.5.:

- Podstawą użytkowania muraw ciepłolubnych jest ekstenywny wypas przy **obsadzie od 0,4 do 0,6 DJP/ha**, przy maksymalnym obciążeniu pastwiska do 2,5t/ha (5 DJP/ha);
- Sezon pastwiskowy trwa od **1 maja do 15 października**, a na obszarach górskich od **20 maja do 1 października**;
- Koszenie raz w roku od **15 lipca do 30 września**, max **80-85 %** powierzchni rocznie;
- Nie stosowanie nawożenia.

Wariant 5.6. *PÓLNATURALNE ŁĄKI WILGOTNE* - obejmuje podmokłe łąki eutroficzne, w tym łąki kaczeńcowe.

Gatunki charakterystyczne: kuklik zwisły, szachownica kostkowata, knieć błotna, ostrożeń warzywny, sit skupiony, groszek błotny, firletka poszarpana, stokłosa grogniasta i inne.

Wymogi dla wariantów 4.6. i 5.6.:

- Koszenie od **15 czerwca do 30 września**, po **20 lipca** drugi pokos lub **wypas** przy obsadzie zwierząt do **1 DJP/ha** i obciążeniu pastwiska do 5 t/ha (10 DJP/ha), koszenie max na **90-95 %** powierzchni rocznie, usunięcie ściętej biomasy;

- Rozpoczęcie wypasu minimum **2 tygodnie** po ustąpieniu wód, zakończenie **15 października**;
- Nawożenie azotem do **60 kg/ha/rok**.

Wariant 5.7. *PÓLNATURALNE ŁĄKI ŚWIEŻE* - obejmuje siedliska łąk użytkowanych ekstensywnie, w tym łąki konietlicowe górskie.

Łąki rajgrasowe, wyczyńcowe, z gatunkami tj.: rajgras wyniosły, kupkówka pospolita, stokłosa miękka, bodziszek łąkowy, dzwonek rozpięzchły, przytulia pospolita, mieczyk dachówkowaty, marchew zwyczajna i inne

Wymogi dla wariantów 4.7. i 5.7.:

- Koszenie od **15 czerwca do 30 września**, po **20 lipca** drugi pokos lub **wypas** przy obsadzie do **1 DJP/ha** i obciążeniu pastwiska do 5 t/ha (10 DJP/ha), koszenie max **90-95%** powierzchni rocznie, usunięcie ściętej biomasy;
- Początek wypasu minimum **2 tygodnie** po ustąpieniu wód, a koniec do **15 października**;
- Nawożenie azotem do **60 kg/ha/rok**.

Wariant 5.8. *BOGATE GATUNKOWO MURAWY BLIŹNICZKOWE* górskie i niżowe, które nie poddane są nadmiernemu wypasowi co daje szansę istnienia bogatego florystycznie siedliska, z gatunkami tj.: bliźniczka psia trawka, goździk skupiony, goryczka tojeśćcowa, arnika górską, leniec łąkowy, turzyca wrzosowiskowa i innymi.

Wymogi dla wariantów 4.8. i 5.8.:

- Wypas ekstensywny przy obsadzie utrzymanej na poziomie **0,4 – 0,6 DJP/ha** i obciążeniu pastwiska do 2,5 t/ha (5 DJP/ha), sezon pastwiskowy trwa od **1 maja do 15 października**, a na obszarach górskich od **20 maja do 1 października**;
- Rozpoczęcie wypasu minimum **2 tygodnie** po ustąpieniu wód;
- Nie stosowanie nawożenia i **koszenia**.

Wariant 5.9.: **SŁONOROŚLA** z siedliskami sklasyfikowanymi jako śródlądowe błotniste solniska z solirodem, solniska nadmorskie, śródlądowe słone łąki, pastwiska i szuwary.

Gatunki charakterystyczne: zawciąg nadmorski, świbka morską, mlecznik nadmorski, sit Gerarda, komonica wąskolistna, zagorzałek nadbrzeżny.

Wymogi dla wariantów 4.9. i 5.9.:

- Wypas ekstensywny przy obsadzie utrzymanej na poziomie **0,5 – 1,0 DJP/ha** i sezonie pastwiskowym trwającym od **1 maja do 15 października**, a na terenach górskich od **20 maja do 1 października**; W przypadku licznego występowania trzciny stosowanie wypasu kwaterowego, rozpoczynając od kwater z dużym udziałem trzciny i stopniowo przechodząc na typowe słonawy;
- Rozpoczęcie wypasu minimum **2 tygodnie** po ustąpieniu wód;
- Koszenie od **1 lipca**, raz na 5 lat można pozostawić bez koszenia.

Wariant 5.10. **UŻYTKI PRZYRODNICZE** z siedliskami sklasyfikowanymi jako torfowiska wysokie, część torfowisk przejściowych i trzęsawiska, obniżenia na podłożu torfowym, część torfowisk zasadowych, luźne murawy napiaskowe, wrzosowiska, szuwary, rozlewiska bobrowe.

Powierzchnia użytku przyrodniczego objęta płatnością **0,1 ha-5,0 ha** na gospodarstwo.

Wymogi wariantu:

- Usunięcie śmieci z użytku i zabiegi pielęgnacyjne zgodne z zaleceniami dokumentacji przyrodniczej.

2. Minimalne wymagania wzajemnej zgodności (cross-compliance)

Wszystkie gospodarstwa rolne będą musiały przestrzegać wymagań *wzajemnej zgodności* (cross-compliance)³ zwane dalej jako „Wzajemna Zgodność”. Nieprzestrzeganie wymagań wzajemnej zgodności skutkowało będzie zmniejszeniem kwoty dopłat obszarowych, a po wprowadzeniu jednolitej płatności obszarowej kwoty tej płatności.

Wdrażanie wymagań wzajemnej zgodności w nowych państwach członkowskich Unii Europejskiej realizowane będzie prawdopodobnie etapowo poczynając od 2009 roku.

Nie przestrzeganie wymagań wzajemnej zgodności w gospodarstwach realizujących programy rolnośrodowiskowe skutkowało będzie również częściowym lub całkowitym cofnięciem płatności z tytułu realizowanych programów rolnośrodowiskowych, (niezależnie od sankcji w postaci zmniejszenia dopłaty obszarowej) w zależności od stopnia naruszenia obowiązujących wymagań.

Szczegółowe wymagania wzajemnej zgodności są w trakcie przygotowywania i dotyczą ochrony środowiska przed zagrożeniami powodowanymi przez produkcję w gospodarstwie rolnym, wytwarzania produktów rolniczych w sposób niezagrażający zdrowiu ludzi i zwierząt oraz zdrowotności roślin; zapewnienia warunków dobrostanu zwierząt; przestrzeganie zasad dobrej kultury rolnej.

3. Kto może skorzystać ze środków wspierających

Ze środków finansowych w ramach programu rolnośrodowiskowego skorzystać może każdy, kto posiada gospodarstwo rolne o powierzchni minimum 1 ha, posiada numer

³ ROZPORZĄDZENIE RADY (WE) NR 1782/2003 z dnia 29 września 2003 r. ustanawiające wspólne zasady dla systemów wsparcia bezpośredniego w ramach wspólnej polityki rolnej i ustanawiające określone systemy wsparcia dla rolników zmienione ROZPORZĄDZENIEM RADY (WE) NR 2012/2006 z dnia 19 grudnia 2006 r.

identyfikacyjny gospodarstwa oraz wystąpi do ARiMR z wnioskiem o dofinansowanie z tego tytułu.

Program rolnośrodowiskowy 2007-2013 tzw. „nowy” program rolnośrodowiskowy w odróżnieniu od programu rolnośrodowiskowego 2004-2006 („stary” program rolnośrodowiskowy) będzie można realizować na terenie gospodarstwa od **1 marca 2008 r.** Jeśli rolnik realizujący „stary” program rolnośrodowiskowy uzna, że „nowy” program jest dla niego korzystniejszy będzie mógł przejść ze „starego” programu na „nowy” jeśli ukończył minimum 3 lata wcześniejszych zobowiązań i zadeklaruje realizację pakietów o podobnym charakterze.

Na poziomie gospodarstwa nie można łączyć „starego” i „nowego” programu rolnośrodowiskowego.

4. Dokumentacja

Aby przystąpić do realizacji programu rolnośrodowiskowego należy:

- ◆ Złożyć wniosek o płatność rolnośrodowiskową do ARiMR w terminie 15 marca – 15 maja. Wniosek pobrać będzie można ze strony internetowej ARiMR www.arimr.gov.pl lub w oddziałach terenowych ARiMR , a także w ośrodkach doradztwa rolniczego i innych instytucjach świadczących usługi dla rolników.
- ◆ Posiadać dokumentację uzupełniającą, na którą składa się:
 - a. plan działalności rolnośrodowiskowej opracowany przez doradcę rolnośrodowiskowego (lista doradców na stronie internetowej Centrum Doradztwa Rolniczego Brwinów (CDR Brwinów) www.cdr.gov.pl w zakładce egzaminy), którego częścią jest
 - b. dokumentacja przyrodnicza w przypadku realizacji pakietu 4. i 5. programu rolnośrodowiskowego.

Lista ekspertów przyrodniczych uprawniona do jej sporządzenia prowadzona będzie przez CDR Brwinów.

Za wykonanie dokumentacji, w przypadku zakwalifikowania danych trwałych użytków zielonych do pakietów – przyrodniczych rolnik uzyska zwrot kosztów (tzw. koszty transakcyjne) wraz z wypłatą pierwszej płatności rolnośrodowiskowej.

Dokumentacja przyrodnicza musi być sporządzona w roku poprzedzającym wnioskowanie o przystąpienie do programu, a więc pakiety przyrodnicze realizowane będą od roku 2009. Rolnik rozpoczynający program rolnośrodowiskowy w 2008 r. i wnioskujący o dopłaty w ramach pakietu 3. będzie mógł po opracowaniu dokumentacji przyrodniczej swojego gospodarstwa dokonać zamiany tego pakietu na pakiet 4. lub 5. w roku 2009.

Lp.	Koszty sporządzenia dokumentacji przyrodniczej	
	Powierzchnia siedliska	Maksymalna kwota kosztów transakcyjnych (w zł) za opracowanie dokumentacji przyrodniczej
1.	do 1 ha	500
2.	od 1,01 ha do 5 ha	1000
3.	od 5,01 ha do 20 ha	2000
4.	od 20,01 ha do 50 ha	3000
5.	Powyżej 50 ha	4000

5. Podmioty zaangażowane w realizację programu rolnośrodowiskowego:

W realizację przedstawionych pakietów programu rolnośrodowiskowego zaangażowani są:

- Rolnicy,
- Powiatowe oddziały Agencji Restrukturyzacji Modernizacji Rolnictwa,
- Służby ochrony przyrody: (konserwator przyrody, parki narodowe i krajobrazowe), wystawiają opinie o zgodności planu z działaniami ochronnymi dla danego obszaru,
- Jednostki certyfikujące gospodarstwa ekologiczne,
- Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa,
- Stacje chemiczno-rolnicze przygotowujące analizy chemiczne gleb.

Gdzie szukać informacji:

Ośrodki Doradztwa Rolniczego i zespoły doradcze
www.cdr.gov.pl w zakładce adresarz

Służby ochrony przyrody rządowe i pozarządowe m.in.:

Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków

ul. Odrowąża 24 05-270 Marki , tel. 22 761 82 05
ul. Hallera 4/2 80-401 Gdańsk , tel. 58 341 26 93

Stowarzyszenie Chrońmy Mokradła

ul. Raszyńska 32/44 m 140, 02-026 Warszawa
tel. 600 76 22 56, **22 498 18 99**

Instytut Melioracji i Użytków Zielonych

Zakład Ochrony Przyrody Obszarów Wiejskich
al. Hrabka 3, 05-090 Raszyn, tel. 22 720 05 31 w. 233

Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody "pro Natura"

ul. Podwale 75; PL 50-449 Wrocław
tel./fax (071) 343 09 58 e-mail: pronatura@pronatura.org.pl

Towarzystwo Ochrony Krajobrazu

ul. Tamary Sołowiecz 2,17-200 Hajnówka, tok4@wp.pl

Klub Przyrodników

ul. 1 Maja 22, 66-200 Świebodzin, tel/fax 0-68 3828236, www.kp.org.pl

Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody "Salamandra"

ul. Szamarzewskiego 11/6, 60-514 Poznań, tel./fax: (0 61) 843-21-60
e-mail: biuro@salamandra.org.pl <http://www.salamandra.org.pl>

Towarzystwo Przyrodnicze "BOCIAN"

ul. Władysława Jagiełły 10/308, 08-110 Siedlce
tel./fax (0-25) 632 77 78; e-mail: biuro@bocian.org.pl

Komitet Ochrony Orłów

ul. Niepodległości 53/55, 10-044 Olsztyn
lub skr. pocztowa 55, 10-001 Olsztyn 1
tel./fax (089) 5353254, e-mail: koo@free.ngo.pl

Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków

ul. Ciepła 17, 15-471 Białystok tel./fax (085) 664 22 55